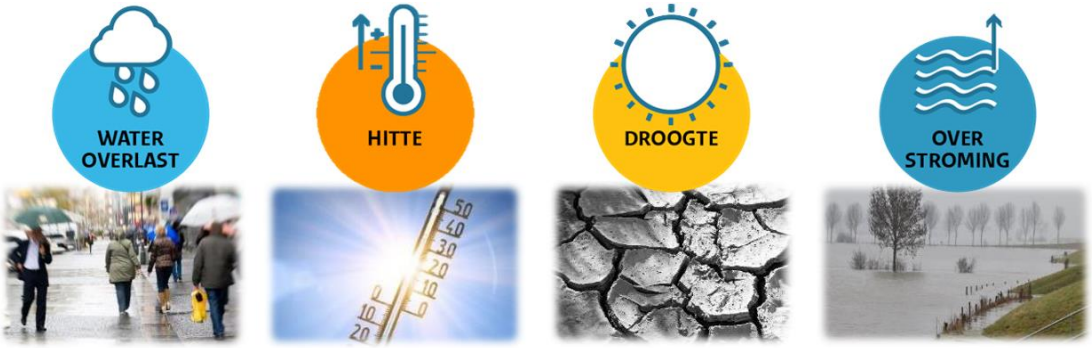
Verslag van Klimaatatelier Gemeente Etten-Leur

Datum bijeenkomst:	15-12-2020
Onderwerp:	Verslag van het online Klimaatatelier Gemeente Etten-Leur

Wat gebeurt er bij klimaatverandering?

Door klimaatverandering neemt de kans op wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen toe. Het waterrobuust en klimaatbestendig inrichten van de fysieke leefomgeving vormt een uitdaging de komende jaren.

Deze uitdaging treft niet alleen individuen, maar de hele samenleving. Daarom moet de samenleving zich aanpassen aan het actuele of verwachte klimaat en de effecten daarvan, om de schade die gepaard kan gaan met klimaatverandering te beperken en de kansen die klimaatverandering biedt te benutten. Dit noemt men klimaatadaptatie.

De gevolgen van klimaatverandering in kaart

Voordat klimaatadaptatie onderdeel is van ons denken en handelen is de eerste stap het analyseren van het huidige systeem, door middel van een klimaatstresstest. Hierdoor wordt inzichtelijk welke effecten gemeente Etten-Leur kan verwachten en welke kansen alle belanghebbenden zien. Gemeente Etten-Leur heeft de klimaatstresstest uitgevoerd in het regionale samenwerkingsverband Water- en Klimaatkring de Baronie. De resultaten hiervan staan in het online Klimaatportaal: www.klimaatportaalbaronie.nl.

In gesprek met de samenleving

Op 15 december 2020 heeft gemeente Etten-Leur een lokaal, online Klimaatatelier georganiseerd; een vervolg op de eerder verstuurde enquête. Deze online sessie is de start van een dialoog met de samenleving. De bedoeling is om de lokale effecten inzichtelijk te maken en met lokale belanghebbenden op zoek te gaan naar kansen. De resultaten van de enquête en de online sessie dienen als input voor het visiedocument klimaatadaptatie met mogelijke oplossingsrichtingen voor de korte en lange termijn. Hieronder volgt het verslag van de online bijeenkomst.

Inhoud van het online Klimaatatelier

Het online atelier bestond uit drie delen:

1. In het eerste plenaire deel is aan de deelnemers uitleg gegeven over klimaatverandering, het aanpassen aan klimaatverandering en het te doorlopen proces.
2. Het tweede gedeelte was een interactieve sessie waarbij de deelnemers in groepjes konden brainstormen en discussiëren over oplossingen voor het aanpassen aan klimaatverandering.
3. Tijdens het laatste gedeelte van de bijeenkomst zijn de inzichten tussen de verschillende groepen plenair teruggekoppeld.

Het plenaire gedeelte van de sessie is opgenomen. Deze opname kan opgevraagd worden bij marianne.nobel@etten-leur.nl. Dit verslag zal verder ingaan op de besproken delen.

Introductie

Adviesbureau Nelen & Schuurmans trapte de bijeenkomst af. In een korte kennismakingsronde heeft de enthousiaste groep belanghebbenden elkaar leren kennen waarna Marianne Nobel van gemeente Etten-Leur het doel van de bijeenkomst heeft uitgelegd. Het is de start van een dialoog over klimaatadaptatie, waarbij kennis wordt gedeeld én opgehaald. Het is de start van een proces waarbij we meer rekening gaan houden met klimaatverandering. En het is de start van lokale samenwerking op dit thema.

Figuur 1. Deelnemers aan de enquête en online Klimaatatelier

Klimaatthema's: wateroverlast, hitte, droogte en overstroming

Nelen & Schuurmans gaf vervolgens een introductie over klimaatverandering in Etten-Leur. Het gaat om vier thema's: wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen. Elk klimaatthema heeft ook weer zijn eigen effecten. De toenemende hitte heeft effect op de gezondheid, leefbaarheid en kan leiden tot schade aan infrastructuur. Door extreme regenval zal er vaker water op straat staan en in oude en laag gelegen huizen voor overlast kunnen zorgen. Droogte leidt daarentegen tot minder drink- en irrigatiewater, tot kwetsbare bomen, planten en dieren en tot bodemdaling. Daarnaast leiden lage rivierwaterstanden en hoge zeewaterstanden tot een verhoogd risico op verzilting en overstroming.

Het is belangrijk dat we nu in actie komen. De klimaatproblemen zijn namelijk geen toekomstmuziek; elk jaar worden nieuwe hitterecords gevestigd en worden we geraakt door de droogte. Ook zorgt extreme regen steeds vaker voor overlast. In deze sessie wordt er vooral gekeken naar hoe we ons kunnen weren tegen de effecten van klimaatverandering (=adaptatie) en niet naar hoe we klimaatverandering tegen kunnen gaan (=mitigatie).

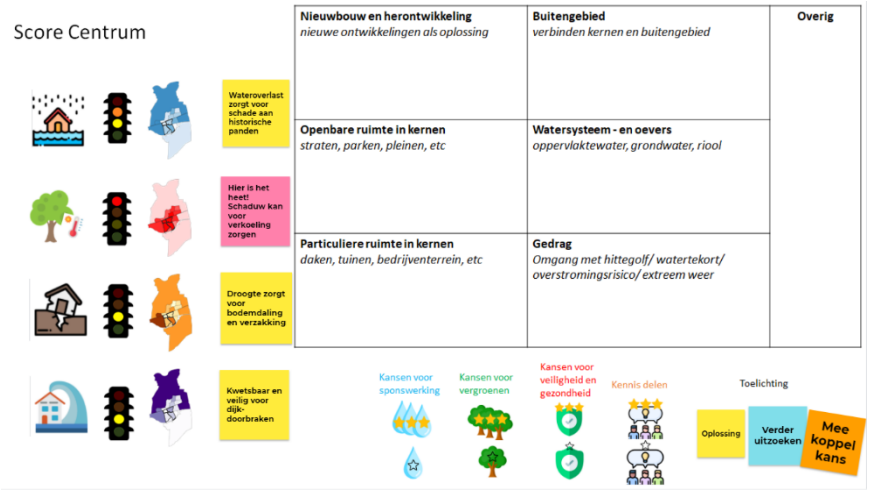
Vervolgens is aan de deelnemers is een korte rondleiding door het klimaatportaal gegeven. Ook zijn de resultaten van de enquête teruggekoppeld.

Op zoek naar oplossingen: wat kunnen we doen, waar kunnen we iets doen en met wie?

In het klimaatstresstest is al informatie opgehaald over de effecten van een veranderend klimaat op gemeente Etten-Leur. De risico's van wateroverlast, hitte, droogte en overstroming zijn in kaart gebracht. Tijdens het interactieve gedeelte van de bijeenkomst zijn deelnemers op zoek gegaan naar oplossingen.

Hiervoor is er een onderverdeling gemaakt tussen drie deelgebieden: Woonwijken & Bedrijventerreinen, Centrum en Buitengebied. De deelnemers konden kiezen over welk deelgebied zij graag mee wilden praten. Dit resulteerde in twee groepen voor het Buitengebied en voor Woonwijken & Bedrijventerreinen. Daarom is deelgebied Centrum hierbij buiten beschouwing gelaten. Voor dit gebied zullen we de regionale resultaten gebruiken.

Gedurende de interactieve sessie van 45 minuten zijn de deelnemers samen aan de slag gegaan met een digitaal prikbord. Voor elk deelgebied waren de risico's voor hitte, wateroverlast, droogte en overstroming inzichtelijk gemaakt met stoplichten (zie Figuur 2). De deelnemers konden hier hun ideeën op invullen.

Figuur 2. Afbeelding van het interactieve prikbord, gebruikt tijdens de interactieve sessie

Resultaten en plenaire terugkoppeling

Na 45 minuten zijn de interactieve sessies beëindigd en zijn de inzichten plenair teruggekoppeld. Er is een duidelijk verschil te zien tussen de oplossingsrichtingen voor het Buitengebied, vergeleken met Woonwijken & Bedrijventerreinen.

Resultaten Buitengebied

In de sessie Buitengebied zijn waardevolle discussies tussen deelnemers ontstaan over het klimaatadaptief inrichten van het buitengebied. In het buitengebied spelen vooral de problemen van droogte en wateroverlast. Hitte is in het buitengebied een minder groot probleem.

Oplossingen aan het watersysteem

Er zijn enkele kansen besproken, zoals de inzet van (natte) ecologische verbindingszones tussen natuurgebieden. Dit zijn relatief smalle zones, die ook enigszins kunnen bijdragen aan waterberging.

Verder werd besproken dat de beekdalen zoveel mogelijk vrij moesten blijven van intensief gebruik (bijvoorbeeld woningbouw of landbouw). Op deze manier kan het beekdal beter functioneren voor de berging en verspreiding van het water.

Wateroverlast en droogte kunnen we ook tegengaan door beheer van het waterpeil. Er spelen hierbij mogelijk verschillende belangen, waarbij een nattere of juist drogere bodem gewenst wordt.

De grote oplossingen worden bovenstrooms (in het zuiden) gezocht, om het water daar op te vangen en vast te houden zodat de benedenstroomse gebieden minder wateroverlast hebben en er bovenstrooms minder droogte zal zijn.

Er moet omgeschakeld worden van versneld water afvoeren naar vertraagd afvoeren.

Oplossingen in de landbouw

Een andere insteek is natuur-inclusieve landbouw en het vergroten van de sponswerking van landbouwgronden.

Aangepaste teelten kunnen ervoor zorgen dat de landbouw minder kwetsbaar is voor droogte of wateroverlast. Bijvoorbeeld door verticale landbouw. Ook zijn kassen minder kwetsbaar door een gereguleerde watertoevoer. Enerzijds bespaart dit ook ruimte, anderzijds geeft dit wel een ander landschapsbeeld.

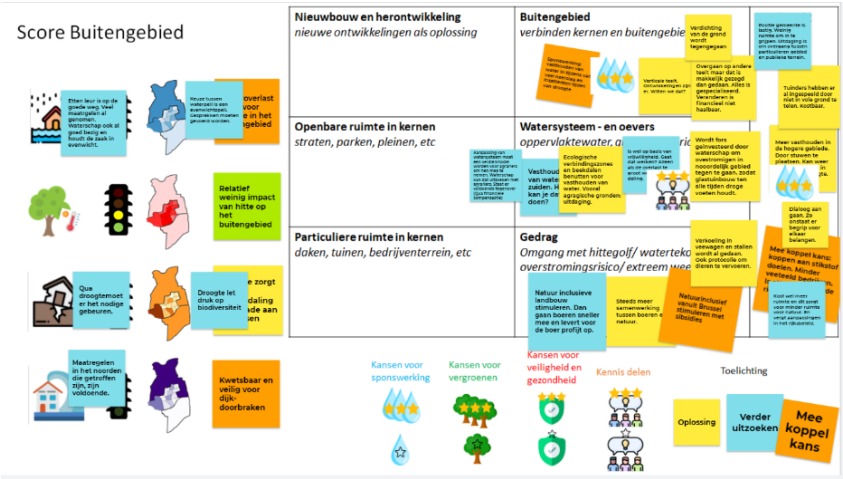
En er ligt een kans bij het Waterschap om het verdienmodel van agrariërs te ondersteunen door het heffingensysteem aan te passen, zodat dit klimaatadaptatie stimuleert.

Overstromingen

Door het Waterschap wordt veel geïnvesteerd om overstromingen in het noordelijk Buitengebied te voorkomen. Verder is het tegengaan van droogte in dit gebied van belang omdat dit dijken kwetsbaarder maakt.

Dialoog

Het is belangrijk om de dialoog te blijven voeren, zowel tussen overheid en lokale partijen als onderling, omdat dit zorgt voor meer begrip. Daarnaast worden de kosten van ingrepen en plannen ook inzichtelijker voor de burger.

Figuur 3. Prikbord met oplossingen en kansen voor het Buitengebied

Resultaten Woonwijken & bedrijventerreinen

In de sessie Woonwijken & bedrijventerreinen kwam vooral naar voren dat bij nieuwbouw en herontwikkeling veel kansen liggen. Vanaf de planvorming kunnen er klimaatmaatregelen meegenomen worden.

Oplossingen aan gebouwen en terreinen

Op dit moment is de gemeente al bezig met minimale eisen voor het bergen van regenwater op eigen terrein. Een idee is ook om de WOZ-waarde van woningen te koppelen aan hemelwateropslag. Echter, er moet wel uitgezocht worden wat het effect is van bepaalde klimaatadaptieve maatregelen op wateroverlast, hitte en droogte. Het is namelijk makkelijk te specificeren wat de maatregelen kosten, maar het kwantificeren van de opbrengsten blijft nog lastig.

Woningbouwcorporatie Alwel vindt duurzame maatregelen aan gebouwen en terreinen belangrijk. Echter moeten we niet vergeten dat een groot deel sociale huur is. Voor deze bewonersgroep is het lastiger om bijvoorbeeld tuinen te onderhouden. Het is een grote kans om kennis over de bevolking/wijk te koppelen aan de gewenste ontwikkelingen. Wanneer bijvoorbeeld het aandeel van (jonge) gezinnen in een wijk groot is, dan kan er gedacht worden aan speelpleinen die ook groen ingericht kunnen worden. Of misschien is de parkeervraag groter geworden en kunnen de parkeerplaatsen bij aanleg ook een waterbufferende functie krijgen.

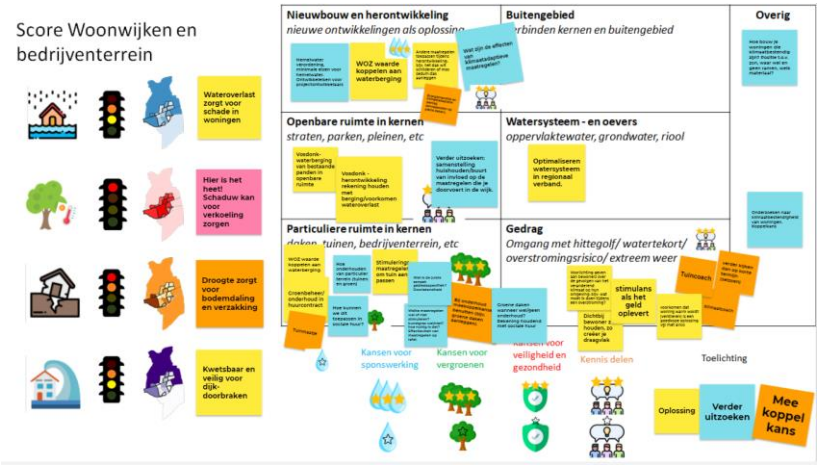
Oplossingen voor gedragsverandering en voorlichting

Inzetten op gedragsverandering van en voorlichting aan inwoners wordt gezien als een waardevolle kans; Hoe kunnen inwoners zelf hitte tegengaan en hoe kun je mensen stimuleren om maatregelen te treffen? Maatregelen in de tuin treffen kan bijvoorbeeld door een ‘tuinmaatje’ in te schakelen (voor de mensen met een tuin, maar zonder groene vingers). Ook ‘tuincoaches’ kunnen ingezet worden voor persoonlijk advies op maat om tips te geven over hoe een tuin het beste onderhouden kan worden en welke tuinindeling onderhoudsvriendelijk is. In de

communicatie is het belangrijk om maatregelen dicht bij de bewoners zelf te houden: hoe kan ik zelf hitte en wateroverlast verminderen? Vermijd termen als klimaatadaptatie.

Oplossingen aan het watersysteem

Verder is het ook belangrijk om het watersysteem zowel regionaal als lokaal optimaliseren, zodat de gemeente Etten-Leur haar problemen niet afwentelt op omliggende gebieden.

Figuur 4. Prikbord met oplossingen en kansen voor Woonwijken & Bedrijventerreinen (grote variant in de bijlage)

Tot besluit

Wij danken de deelnemers hartelijk voor hun bijdrage. De uitkomsten van deze bijeenkomst wordt gebruikt als input voor het visiedocument van de gemeente Etten-Leur. Dit visiedocument zorgt voor een strategie voor het aanpassen aan klimaatverandering. Met deze strategie kan de gemeente aan de slag om een uitvoeringsagenda op te stellen met concrete maatregelen

Score Woonwijken en bedrijventerrein

Wateroverlast zorgt voor schade in woningen

Hier is het heet! Schaduw kan voor verkoeling zorgen

Droogte zorgt voor bodemdaling en verzakking

Kwetsbaar en veilig voor dijk-doorbraken

Nieuwbouw en herontwikkeling

nieuwe ontwikkelingen als oplossing

Hemelwater verordening, minimale eisen voor hemelwater. Ontwikkeleisen voor projectontwikkelaars

WOZ waarde koppelen aan waterberging

Andere maatregelen toepassen tijdens herontwikkeling: bijv. het dak wit schilderen of mos sedum dak aanleggen

Wat zijn de effecten van klimaatadaptieve maatregelen?

Effectiviteitsstudie en klimaatadaptatie (kan bij ontwikkeling op zichtlocaties)

Buitengebied

...erbinden kernen en buitengebied

Overig

Hoe bouw je woningen die klimaatbestendig zijn? Positie t.o.v. zon, waar wel en geen ramen, welk materiaal?

Openbare ruimte in kernen

straten, parken, pleinen, etc

Vosdonk-waterberging van bestaande panden in openbare ruimte

Vosdonk - herontwikkeling rekening houden met berging/voorkomen wateroverlast

Verder uitzoeken: samenstelling huishouden/buurt van invloed op de maatregelen die je doorvoert in de wijk.

Watersysteem - en oevers

oppervlaktewater, grondwater, riool

Optimaliseren watersysteem in regionaal verband.

Onderzoeken naar klimaatbestendigheid van woningen. Koppelkans

Particuliere ruimte in kernen

daken, tuinen, bedrijventerrein, etc

WOZ waarde koppelen aan waterberging

Hoe onderhouden van particulier terrein (tuinen en groen)

Stimulerings maatregelen om tuin aan passen

Wat is de juiste aanpak gebiedsspecifiek? Doorlatendheid

Groenbeheer/ onderhoud in huurcontract

Hoe kunnen we dit toepassen in sociale huur?

Welke maatregelen wel of niet stimuleren? kunstgras wel/niet? hoe nuttig is dat? Effectiviteit van maatregelen op tafel.

Bij onderhoud meekoppelkansen benutten (bijv. groene daken aanleggen).

Groene daken wanneer wel/geen onderhoud? Rekening houdend met sociale huur

Tuinmaatje

Gedrag

Omgang met hittegolf/ watertekort/ overstromingsrisico/ extreem weer

Voorlichting geven aan bewoners over de gevolgen van het veranderend klimaat op hun omgeving: bijv. wat moet ik doen tijdens een overstroming?

Dichtbij bewoner z... houden, zo creëer je draagvlak

stimulans als het geld oplevert

Tuincoach

Verder kijken dan op korte termijn (seizoen)

Klimaatcoach

voorkomen dat woning warm wordt (ventileren) is een goedkope oplossing vgl met airco

Kansen voor sponswerking

Kansen voor vergroenen

Kansen voor veiligheid en gezondheid

Kennis delen

Toelichting

Oplossing

Verder uitzoeken

Mee koppel kans

Score Buitengebied

Etten leur is op de goede weg. Veel maatrgelen al genomen. Waterschap ook al goed bezig en houdt de zaak in evenwicht.

Keuze tussen waterpeil is een evenwichtspeil. Gesprekken moeten gevoerd worden.

Wateroverlast zorgt voor schade in het buitengebied

Relatief weinig impact van hitte op het buitengebied

Qua droogte moet er het nodige gebeuren.

Droogte let druk op biodiversiteit

gte zorgt mdaling hade aan ssen

Maatregelen in het noorden die getroffen zijn, zijn voldoende.

Kwetsbaar en veilig voor dijk-doorbraken

Nieuwbouw en herontwikkeling

nieuwe ontwikkelingen als oplossing

Buitengebied

verbinden kernen en buitengebie

Sponswerking: vasthouden van water in tijdens van veel neerslag en inzet tenten tijden van droogte

Verticale teelt. Ontwikkelingen zijn er. Willen we dat?

Verdichting van de grond wordt tegengegaan

Overgaan op andere teelt maar dat is makkelijk gezegd dan gedaan. Alles is gespecialiseerd. Veranderen is financieel niet haalbaar.

Positie gemeente is lastig. Weinig ruimte om in te grijpen. Uitdaging is om overgang tussen particulieren gebied en publieke terrein.

Tuinders hebben er al ingespeeld door niet in vole grond te telen. Kostbaar.

Openbare ruimte in kernen

straten, parken, pleinen, etc

Watersysteem - en oevers

oppervlaktewater. a ric

Aanpassing van watersysteem moet een verdienmodel worden voor agrariers om hen mee te nemen. Waterschap kan dat uitzoeken met agrariers. Staat er voldoende tegenover (Qua financiele compensatie)

Vasthoud van wate zuiden. H kan je dat doen?

Ecologische verbindingszones en beekdalen benutten voor vasthouden van water. Vooral agragische gronden uitdaging.

Is wel op basis van vrijwilligheid. Gaat dat werken? Alleen als de overlast te groot w deling.

Wordt fors geinvesteerd door waterschap om overstromigen in nooordelijk gebied tegen te gaan, zodat glastuinbouw ten alle tijden droge voeten houdt.

Meer vasthouden in de hogere gebiede.

eer in gte.

Particuliere ruimte in kernen

daken, tuinen, bedrijventerrein, etc

Gedrag

Omgang met hittegolf/ waterteko overstromingsrisico/ extreem wee

Verkoeling in veewagen en stallen wordt al gedaan. Ook protocolle om dieren te vervoeren.

Dialoog aan gaan. Zo onstaat er begrip voor elkaar belangen.

Mee koppel kans: koppen aan stikstof doelen. Minder veeteeld bedrijven. Is Etten-Leur al in de richting.

Natuur inclusieve landbouw stimuleren. Dan gaan boeren sneller mee en levert voor de boer profijt op.

Steeds meer samenwerking tussen boeren e natuur.

Natuurinclusief vanuit Brussel stimuleren met sibsidies

Kost wel meer ruimte en dit zorgt voor minder ruimte voor natuur. En vergt aanpassingen in het rijksbeleid.

Kansen voor sponswerking

Kansen voor vergroenen

Kansen voor veiligheid en gezondheid

Kennis delen

Toelichting

Oplossing

Verder uitzoeken

Mee koppel kans